

Никола Спасић, велики народни добротвор и задужбинар

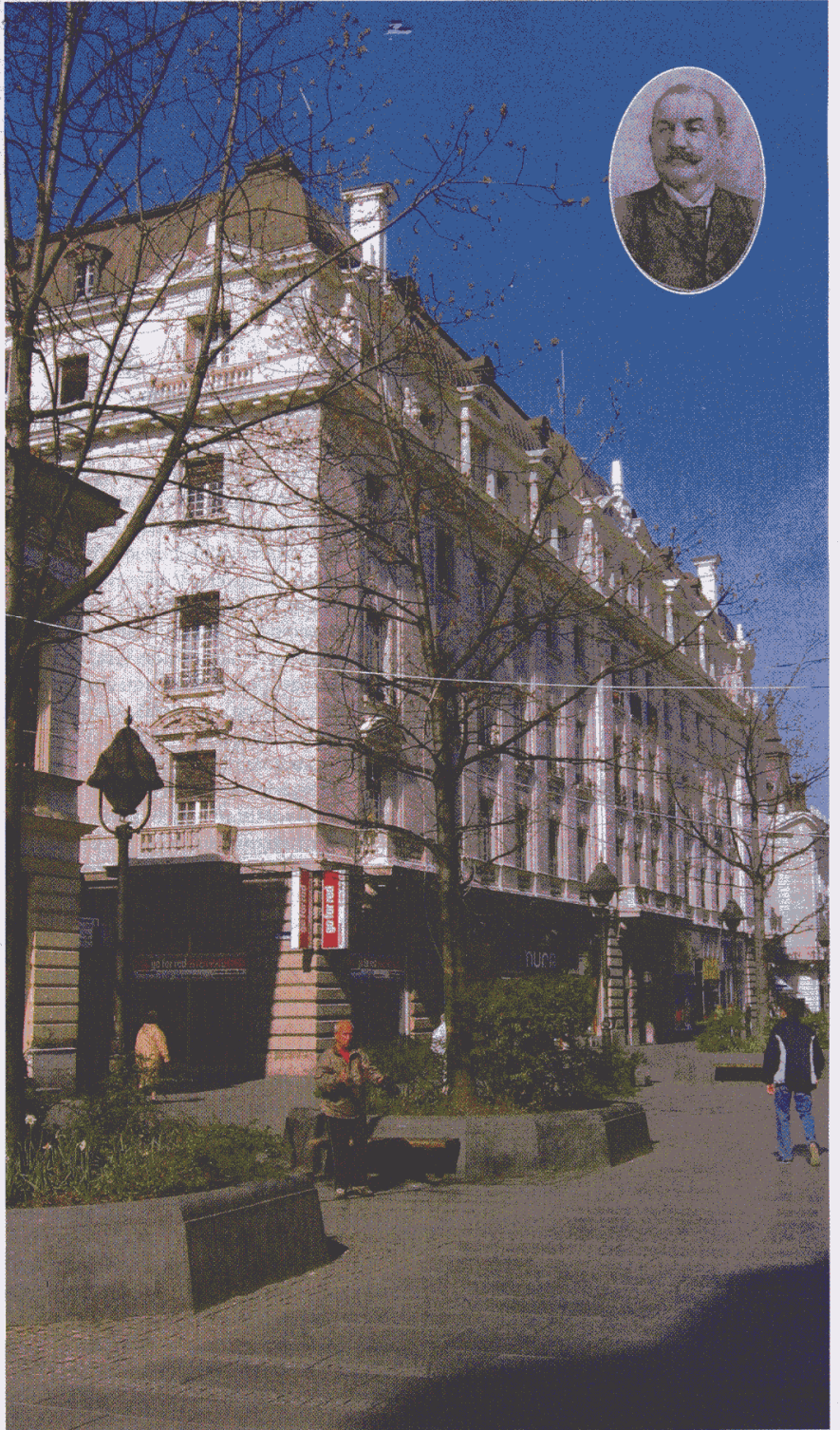
Све стечено оставио народу

Задужбина Николе Спасића и поред тешких времена и национализације која им је однела све осим једног стана, очувала је организацију и сада чека боље дане да настави да остварује тестаментом изражене жеље највећег српског добротвора којег многи пореде са чувеним Нобелом

Београђанин и трговац Никола Спасић сигурно је највећи добротвор српског народа. Рођен је 1838. у Београду, а умро „преморен телесним напорима и измучен душевним потресима на дугом и мучном избегличком путу преко Србије, Јужне Србије и Грчке“, три дана након што је са српском војском доспео на Крф, 26. новембра 1916. Четири године раније написао је тестамент којим је сву своју имовину наменио оснивању задужбине. Краљ Александар је указом из 1922. одобрио њено оснивање под именом „Задужбина Николе Спасића за подизање болница и дома за сиромашне и изнемогле српске грађане и за опште привредне циљеве“.

Међутим, Никола Спасић је још за живота 1915. видевши како страдају српски војници у рату, основао задужбину – Дом Српског народног инвалидског фонда „Свети Ђорђе“. Дом се налазио у Кнез-Михаиловој 37. Ту зграду Никола Спасић је купио и доградио пре него што ју је поклонио Инвалидском фонду. За живота је подигао и Капелу Светог мученика Трифуна на Топчидерском гробљу у којој је сахрањен 1923., као и Ђачко склониште у дворишту палилулске основне школе (данас мала зграда ОШ „Вук Караџић“).

Задужбина Николе Спасића данас располаже скромним средствима у остваривању циљева које је тестаментом предвидео њен оснивач. Задужбини је национализацијом 1960. одузето пет велелепних зграда у Кнез-Михаиловој улици и на Обилићевом венцу. У питању су зграде у Кнез-Михаиловој 19, 33, 37 и 47 и на Обилићевом венцу 17. Из национализације је изузет само

стан у Кнез-Михаиловој 47 од 68 квадрата који је остављен Управном одбору задужбине. Пре Другог светског рата, испуњавајући вољу оснивача, Задужбина је 1935. београдској општини предала Градску болницу са стотину постеља намењених бесплатном лечењу сиротиње. У згради Спасићеве Градске болнице данас је Хируршка клиника КБЦ Звездара.

Од прихода који су доносиле некретнине у Београду, Задужбина је успела да изгради две болнице, у Куманову и Крупњу, као и Дом за изнемогла стара лица у Књажевцу. Први београдски сајам отворен је 1937. у Спасићевом изложбеном павиљону на старом београдском сајмишту. Осим тога, Задужбина је организовала домаћичке школе, оснивала воћњаке, унапређивала виноградарство, пчеларство, пољопривреду, повртарство, цвећарство и кућну радиност.

После национализације, сведена на приход од станарине за део једног стана, Задужбина је наставила са испуњавањем аманета оснивача. Када је имала новца делила је награде најбољим студентима Медицинског и Пољопривредног факултета Универзитета у Београду, стипендирала лекаре и медицинске сестре Градске болнице и куповала „ситну“ опрему за болнице.

Први пренос права управљања и коришћења национализоване имовине догодио се 1996. Од тада, па до данашњих дана, Управни одбор настоји да се Задужбини врати имовина Николе Спасића, коју чини стотинак станова и пословни простор у строгом центру града, јер је Задужбина, као једна од највећих на Балкану, дала највише народу Србије и Београда. Занимљиво је да је Нака Спасић, трећа Николина жена, била потпредседница Светског удружења задужбина у време када је Елинон Рузвелт била председница те асоцијације.

Општина Стари град пренела је право управљања и коришћења на зградама у Кнез-Михаиловој и на Обилићевом венцу, али цене закупа још увек не одређује Задужбина. Закон о реституцији (денационализацији) омогућио би Задужбини да увећа своје приходе и сагради још неку болницу, домове за старе или можда неку „сигурну кућу“!

Ј. З.

Временлов

Сан Николе Спасића о Кнез-Михаиловој

Прошло је више од 170 година од рођења највећег српског добротвора и задужбинара Николе Спасића. Као и сви који су највише дали, Никола Спасић потиче из најсиромашнијих слојева. Његова породица води порекло са југа Србије одакле је побегла од турског зулума. Њихов живот био је мукотрпан и пун немаштине. Николин отац је био абација, а Никола је познавао два заната – мумцијски (воскарски) и лецедерски. Најпре је радио у бакалској радњи свог стрица а потом у кожарској трговини Радована Барловца. Касније је радио у очевој радњи и штедео да би отворио своју трговину. Првим зарађеним дукатима отворио је 1865. кожарску радњу у Васиној улици, али је увек маштао о Кнез-Михаиловој. И тај сан му се остварио. Радио је марљиво, дуго, а живео веома скромно. Женио се три пута, али није имао наследнике.

Прву кућу у Кнез-Михаиловој купио је 1889. То је била кућа у броју 33. Имала је партер и три спрата. Потом је купио кућу у броју 37, а недуго затим и кућу у броју 19. За Спасића се причало да је годинама гледао и прижељкивао имање Друштва „Слога“ које се налазило у Кнез-Михаиловој 47, преко пута његове радње. Жеља му се остварила пред Балкански рат. Имање је некада припадало кнезу Александру Карађорђевићу. У згради која је постојала налазила се „Београдска касина“ у којој су се на забавама окупљали отмени Београђани. Управни одбор Спасићеве задужбине је, следећи његове жеље, стару зграду срушио и подигнуто је ново велелепно здање које је излазило на четири улице, са приземљем у којем се налазило 14 дућана и четири спрата са 38 станова.

Ј. З.